טשערנאוויצער בלעטער

אומאפהענגיקער ארגאן פאר פאליטיק, קולטור און ווירטשאפט.

„Czernowitzer Bleter",
Ziar independent pentru politica, cultura şi economie
Redacţia şi Administraţia: Cernăuţi, str. Radu cel Mare 13
Plătibil şi justiţiabil la Cernăuţi.

דערשיינט וועכנטלעך
איינצל-עקזעמפלאר 5 ליי.

אבאנאמענט: 4 חדשים: 100 ליי, האלביעריק: 140 ליי, פאר א גאנץ יאר: 280 ליי. — אויסלאנד: 4 דאלאר יערלעך.
אנאנסן לויטן מילימעטער-טאריף.

נר. 18. | טשערנאוויץ, דעם 14־טן סעפטעמבער 1929. | יארגאנג I.

פעלקער-בונד און פעלקער-באפרייונג

פון ווילזאן ביז קודענהאווע-קאלערגי.

ס'איז געווען אין ווינטער 1918. די גאנצע „ציוויליזירטע" וועלט האט אפגעהילעכט פון די קולות וברקים פון די הארמאטן און מאשינען-געווערן, טייכן פון בלוט האבן זיך צונויפגעמישט מיט טייכן פון טרערן און קיין שיעור און קיין עק איז נישטא. האט זיך באוויזן די „טויב מיטן אייל-צווייג", א בשורה טובה האט זי געבראכט פאר די נאך שלום גארנדיקע פעלקער-מיליאנען. אין 14 פונקטן האט דער נייער משיח פון דער מענטשהייט, דער אמעריקאנער פרעזידענט ווילסאן, צוויסן געטון דער וועלט זיין עוואנגעליום און אומצייליקע גלויביקע און פארױשטע זענען אריין אין התפעלות. די ישועה איז געקומען, שלום ושלוה וועט זיין בכל תפוצות העולם און דער עיקר: אלע פעלקער פון גאר דער וועלט, אן א שום חלוק צו גרויס צי קליין, צי אומאפהענגיק, צי נאך אונטערדריקט, וועלן זיך צענויפשליסן צו איין פעלקערבונד, וואס וועט שטענדיק וואכן דעריבער, אז דער שלום זאל אפגעהיט ווערן און אז ס'זאלן באזייטיקט ווערן אויף א פרידלעכן אופן אלע סיבות פון קאנפליקטן, וואס קאנען דערפירן צון א מלחמה.

*

א יאר שפעטער. אין שפיגלזאל פון ווערסייל ויצן פארזאמלט די פארשטייערס פון די „זיגער"-מלוכות, בראש אן עלעגאנטער שטייפער, מאגערער הער מיט א טיף איינגעקלעמטן מאנאקל: דער פרעזידענט פון די פאראייניקטע שטאטן פון אמעריקע, וואדראו ווילסאן. נעבן אים רעכטס דער אויפגעבלאזענער אלטער „טיגער" קלעמענסא און לינקס דער כיטרע, ציניש שמייכלענדיקער לויד דזשארזש. אבער עפעס פילט ער זיך נישט גוט אין דער סביבה, דער אמעריקאנער פרעזידענט, וואס האט דער ערשטער פון זינט זשארזש וואשינגטאן געבראכן מיט דער טראדיציע, פארלאזנדיק דאס „ווייסע הויז" און אריבערשיפנדיק זיך איבערן גרויסן טייך" אין איראפעאישן הוין-לארין. א טיפער תהום מאכט זיך אויף צווישן „זיגער" און „באזיגטע". ערגעץ-ווי אין ווינקל שטייט גראף בראקדארף-ראנצוי און זאגט בעל-כרחה זיין „נעשה-ונשמע" און דער פאטער פון דער אידעע פון פעלקערבונד, ער זעט אליין מער אפברעקלען זיך דעם פונדאמענט פון זיין געדאנקען-בוי. דעם פירוש, וואס איז געווארן דער עיקר, גיבן זיינע שכנים פון רעכטס און לינקס און אט זעט ער, ווי זיין פוריטאנישער חלום פון א פעלקער-פארברידערונג, ווערט פארגליווערט אין א פשוטער דיפלאמאטישער אינטריגע. דער פעלקערבונד איז געגרינדעט. ס'פעלן נאך א סך פעלקער, ס'זיצן נאר די מיוחסים, די „זיגער" אבער די איראפעאישע פעלקער באמערקן פאר זיך שוין א „סימבאל" פון אחדות. ווילסאן, אן אנטוישטער, פארט אפ צוריק אהיים און אמעריקע איז עד היום הזה נישט צוגעטרעטן צום פעלקערבונד.

*

און צען יאר לאנג ציען זיך אזוי כסדר פעלקער-בונד-סעסיעס, דעלעגאציעס פון דיפלאמאטן, פרעסע-פארשטייערס און פארשידענע עקספערטן-קאמיסיעס, גרויסע פאטעטישע דרשות, פייערלעכע רעזאלוציעס און לאנגע נישט אויסשעפנדיקע דיסקוסיעס. מיט אלין דעם פרווט מען בייקומען דעם קאמפליצירטן פארכשופטן קרייז פון היינטיקן וועלט-סדר, ווייל מען ערגעץ-ווי פארענטפערן די פראבלעמען, וואס האבן זיך ארויסגעוואקסן א דאנק די „גערעכטע" טראקטאטן פון ווערסייל און סאן זשערמען. עלזאס-לאטרינגען איז „באפרייט" געווארן, קומט אבער עפעס נישט צו קיין רו, צווישן סערביע און בולגאריע גיסט זיך ברודער-בלוט, אונגארן „רעווידירט" דעם טראקטאט פון טריאנאן, דער איטאליענישער פאשיזם ווערט די אידעאלע רעגירונגספארם פון די איראפעאישע פעלקערבונד-מלוכות.

אין די איצטיקע סעסיע, וואס שטייט שוין אונטערן רושם פון דעם איניציאטיוו פונם סאציאליסטישן פרעמיער מאקדאנאלד, צו גיין צו „ממשותדיקע" מעשים: וועגן אנטוואפנונג, מינאריטעטן-שוץ וכדומה האט נאך באקומען א באזונדערן צוגאב: דאס פייערלעכע גרונט-שטיין-לייגן פאר א פעלקער-בונד-פאלאץ און דעם פארשלאג פון בריאן וועגן די פאראייניקטע שטאטן פון אייראפע. ווידער כאפן אנטוזיאסטן און אידעאליסטן א ציטער, אפשר וועט דער באחרית-הימים מקוים ווערן. קודענהאווע-קאלערגי האט זיין חלום פון פאן-אייראפע צעטראגן אין אלע עקן וועלט און א סך תלמידים גלויבן דערין. און בריאן איז געווארן זיין מעכטיקער אינטערפרעט. . .

צו איז עס א נייע דיפלאמאטישע אינטריגע אין פראנקרייכס אימפעריאליסטישע פאליטיק — אדער צי איז עס ווידער א ראקעטע צו בלענדן, פארמשפט צו דעם סוף פון די ווילסאנ'שע אילוזיעס?

*

די מידע פעלקער אבער גארן נאך א באפרייונג פון די שרעקלעכע פאליטישע באדינגונגען, אין וועלכע זיי געפונען זיך און זיי ווייסן, אז זי קאן נישט קומען פונם גרינעם דיפלאמאטן-טיש און פון אינסטיטוציעס, וואס זענען ווי א גוף אן א נשמה, געפירט לרוב פון די, וואס זייערע הענט זענען נאך פארפלעקט מיטן בלוט פון דער וועלט-מלחמה און רעאקציע. די אמתדיקע פעלקער-באפרייונג וועט קומען דורך דער פארשטענדיקונג פון פאלק צו פאלק.

ספעקטאטאר.

— —

די געשעענישן אין א"י און דער „בונד".

די גאנצע ציוויליזירטע וועלט איז אויפגעציטערט ביי די ידיעות, וועלכע זענען געקומען טעגלעך פונם שלאכטפעלד פון א"י. מ'האט פראטעסטירט קעגן דעם גרויסן אומרעכט, וואס אויפגעהעצטע אראבער האבן אנגעטון דעם יידישן ישוב. נישט-יידישע פערזענלעכקייטן פון אלע וועלטאנשויאונגען האבן זיך אנגעשלאסן די דעמאנסטראציעס, נאר אינם אייגענעם יידישן לאגער האט איין פארטיי, נאכדעם ווי זי האט אין די ערשטע טעג פון דער קאטאסטראפע מיט א געוויסן טאקט זיך פארהאלטן צו די געשעענישן — אנגעהויבן אן אפנזיווע קעגן ציוניזם.

דער „בונד" — הויפטזעכלעך אין פוילן — איז איבערגעגאנגען צון א טאקטיק, וועלכע איז זער א מאדנע און כמעט אן אומפארשטענדלעכע פאר יעדן וואס באטראכט אומפארטייאיש די געשעענישן אינם יידישן לעבן. ווארום קיקנדיק אביעקטיוו אויף די יידישע פארטייען און זייערע אידעאלאגיעס, מוז מען זיך זאגן, אז יעדע פארטיי, אפילו די לינקסטע — האט א פראגראם, וועלכן זי וויל און קאן רעאליזירן נאר אין ראמען פון דער יידישער נאציע וועלנדיק זי פירן צון א גליקלעכן יידישן עתיד, לויט דעם אייגענעם אידעאל.

קיין שום גרופע וואגט עס נישט אפן צו פרעדיקן אסימילאציע און פארמישונג מיט דעם פאלק, מיט וועלכן מ'לעבט אינאיינעם — פון אונטער גאנג וילן אלע פארטייען סיי פון רעכטס, ווי אויך פון לינקס פארהיטן דאס יידישע פאלק!

וועלכע זענען דאן די מאטיוון פון די טראגישע סתירות אין דער בונדישער קאנצעפציע, וויאזוי איז צו פארשטיין זיין איצטיק פארהאלטן?

ווי קאן עס א יידיש-סאציאליסטישע פארטיי, ביי וועלכער דער נאציאנאלער טייל פונם פראגראם איז ענג פארקניפט מיטן סאציאליסטישן, זיין קעגן ארבעטער-קאלאניזאציע אין א"י?

א פריינט — דערקענט מען אין דער נויט, זאגט א פאלקס-ווערטל. מ'קאן דאס אבער נישט אנווענדן אויף א פראגראם בשעת א קאטאסטראפע!

ס'דערמאנט זיך דער טראגישער צעפאל פונם סאציאליסטישן אינטערנאציאנאל ביים אנהייב פון דער וועלט-מלחמה. ס'האט זיך דעמולט באוויזן, אז דער שאוויניזם און נטיה צו קאמפראמיסן מיט דער אייגענער בורזשואזי, זענען ביי אלע סאצ. דעמ. פארטייען געווען גלייך גרויס. דער אינטערנאציאנאל איז געפלאצט ווי א זייפנבלאז, די ארבעטער זענען געגאנגען איינס דאס אנדערע מארדן און זייערע פארטרעטער האבן אין די פארלאמענטן באוויליקט קריגס-קרעדיטן. און אפילו נאך דער מלחמה האבן זיך אייניקע פירער מיט גאוה געגרויסט: אזויפיל און אזויפיל אייגענע קינדער אויפן מזבח פונם פאטערלאנד . . .

איז דער צעפאל פונם אינטערנאציאנאל אן ארגומענט אקעגן דער אלוועלטלעכער פארברודערונג פון דער ארבעטערשאפט? איז דאס שטרעבן נאכן אינטערנאציאנאל, נישט בארעכטיקט, נישט נייטיק און נישט מעגלעך צו רעאליזירן?

ווער ס'וואלט געוואגט דאס צו באהויפטן, וואלט אויסגעלאכט געווארן, ווארום ווי א פעניקס איז אנטשטאנען אויפס ניי די פאראייניקונג פון דער ארבעטערשאפט און וואקסט און ווערט אלץ גרעסער!

די געשעענישן אין פאלעסטינא זענען א שרעקלעך טרויעריקער עפיזאד אינם שטרעבן פונם יידישן פאלק זיך אומצוקערן צו פראדוקטיווער ארבעט. גענוג מניעות פאראן אויף אלע אונזערע וואנדערונגס-וועגן. גענוג שטערונגען און מסירת-נפש אויף צו ווערן ווערן א פעדלער אין ארגענטינע אדער א זאדאוואסער-פארקויפער אין פערו. נאך שווערער און פול שטיינער איז אונזער וועג דארט ווי מיר ווילן ווערן נייע מענטשן. אין ארץ-ישראל אדער אין ביר ביידזשאן! ווי פיל קרבנות פאדערט יעדער שפאן ערד, וועלכען אונזערע קאלאניסטן מאכן פרוכטבאר, יעדע פאזיציע אין דער אינדוסטריע ווי אונזערע פראלעטאריער מארטערן זיך, און דאס אן א חילוק צי איז עס אין סאוויעטרוסלאנד צי איז עס אין פוילן צי אין אנדערע לענדער, וואהין דער יידישער נע-ונדניק מוז אנטלויפן!

ס'זענען באקאנט די פאקטן און יעדער טאג האט עס ביז היינט באשטעטיקט און אונז געלערנט, אז אויב נישט שמדן און אסימילאציע איז ארץ-ישראל איינע פון די האפנונגען אונזערע.

דער „בונד" האט פון אנהויב אן באקעמפט דעם ציוניזם, ווייל דער אלטער „בונד" איז געווען פאר אסימילאציע און אונטערגאנג אינם סלאווישן עלעמענט, ווי דער רוב פון די יידן האט דעמולט געוואוינט. ערשט שפעטער איז פארגעקומען דאס איבערקאלעכן פון דער פאסאדע און די צופאסונג צום יידישן נאציאנאלן רענעסאנס. ערשט שפעטער האט מען זיך איבערגעבעטן מיטן „זשארגאן" און מיט „פרין", מיט דער קהלה און מיט דער פראדוקטיווירונגס-ארבעט, מיט דער עמיגראציע און לאנדווירטשאפט. אבער ווי ס'האט זיך באוויזן איז דאס נאר געשעען צוליב דעם זעלבסט-דערהאלטונגס-הוש — דער עצם פונם בונדישן פראגראם האט זיך נישט געענדערט ער פארטראגט עס נישט און קאן עס נישט בשום אופן צולאזן אן אקטיווע נאציאנאלע פראדוקטיווירונג — ווייל דער תוכן פונם „בונד" איז פארבליבן אויך ביז היינט אסימילאציע!

ווארום אז נישט ווי איז עס מעגלעך, צו באקעמפן א יידישע קאלאניזאצע, וואס בויט זיך אויף ארבעט און "קאלעקטיוויזם און וועלכע איז אויסן צו פארשפרייטן און צו קעמפן פאר די גרויסע סאציאליסטישע אידעאלן אין א פרעמדן ווייטן וועלט-טייל?

ווי איז עס מעגלעך אויפצוהויבן א ווילדע מלחמה וועגן אויך נאר מיט ווערטער און אגיטאציע-דרשות, — קעגן ישוב, וואס איז באדראט אין זיין קיום דורך די פיידאלע עפענדיס, וועלכע ווילן אין בלוט דערשטיקן אלע די סאציאליסטישע און ציוויליזאטארישע מעשים פון די יידישע קאלאניסטן אין א"י?

קאן מען טריומפירן און אפהוזקן פון איינעם ווען ס'פאלט אויף אים ארויף א ציגל פון דאך?

מעג א סאציאליסטישע פארטיי אזוי ווייט זיך פארגעסן און אנפאלן א העראאישע ארבעטערשאפט, פון וועלכער יעדער איינער איז א פיאניר און פולער באדייטונג פון ווארט, יעדער איינער א קרבן אויפן מזבח פון פארווירקלעכן די סאציאליסטישע וועלט-אנשויאונג?

און איז עס צוליב נאציאנאלע טעמים, באדויערט דער בונד די גרויסע מענטשן-קרבנות און מאטעריעלע

שאָדנס — וועלכע זענען איצט אנטשטאַנען און וועלכע זענען זיכער נישט די לעצטע — אדרבה זאָלן די פירערס פונם בונד אָנווייזן א וועג ווי מ'קאָן עס אנדערש מאכן! אין וועלכן לאַנד, ס'איז נישט דער רוב פון דער באפעלקערונג קעגן אונז, ווי זעט מען אונז אָן אלס פראָדוקטיוו-שעפערישע מענטשן און אלס ארבעטער, אין די אַלטע היימלענדער, אין צפון- אָדער דרום-אמעריקע, אפריקא אָדער אוי-סטראַליע?

איז דאָ גענוג פּלאַץ אין פּוילן אָדער אין רו-מעניע פאר דער אַליין וואַקסנדיקער יידישער באַ-פעלקערונג? איז מעגלעך א פּראָדוקטיווירונג אָן עמיגראַציע?

דער בונד קאָן נישט געבן קיין תשובה. זיינע טריומפן אלס פועל-יוצא פונם סאָציאַליסטישן באַ-גנעמען די יידישע פראגע, זענען דערפאר אומפאר-שטענדלעך, זיין קאמף קעגן ציוניזם אינם איצטיקן מאָמענט איז דערפאר פונקט אזוי טראגיש ווי דער איבערפאַל פון די אראבער, און דערקלערן לאָזט זיך דאָס נאָר מיטן בונדס לאַטענטן באַשטרעבן אין דער אַסימילאַציע צו געפונען אָן פאר-ענטפערונג פון דעם יידישן פּראָבלעם!

פ. גערשאנסקי.

קעשענעף.

— —

די וואָך.

די איצטיקע סעסיע פונם פעלקערבונד איז זער גוט באזוכט. ס'באטייליקן זיך 53 דעלעגאַציעס פון פארשידענע וועלט-טיילן. די בארעטונג שטייט אונטערן רושם פון ענגלאַנדס איניציאַטיוו צו באַלעבן דעם פעלקער-בונד און אים צו מאכן צום אַן אינסטרומענט פון שלום.

*

נאָכדעם ווי דייטשלאַנד און ענגלאַנד האָבן נאָך מיט יאָרן צוריק פארעפנטלעכט די אַקטן וועגן אָנהויב פון דער מלחמה האָט די פראַנצויזישע רעגירונג ערשט איצט ארויסגעגעבן דעם ערשטן באַנד פון דאָקומענטן. ס'ווערט באהאַנדעלט דער פעריאָד פון 1911 ביז 1912.

*

וועדזשוואָד דער באַוואוסטער ארבעטער-פירער און קעמפער פארן זיבעטן דאָמיניום האָט דערקלערט פאר א פרעסע-פארטרעטער, אז די יידן מוזן זען אויסקומען אין א"י אָן ענגלישן שוץ, ווייל דער מאַנדאַט איבער א"י איז אין ענגלאַנד נישט באַ-ליבט. דאָס לאַנד מוז געהערן צו די יידישע און אראבישע פויערים. נאָר די נאָמאַדן-שבטים מוזן באַ-זייטיקט ווערן.

*

פון כארבין קומען ידיעות, אז די כינעזישע מאכט רודפט סאָוויעט-רוסישע באאמטן, ארעסטירט און באשטראָפט זיי.

*

בריאַן האָט זיין פּלאַן וועגן גרינדן די פאר-אייניקטע שטאַטן פון אייראָפּע פאָרגעלעגט די פאר-טרעטער פון 27 אייראָפּעאישע מלוכות און אָנגעוויזן אז אויב ס'וועט נישט צושטאַנד קומען א ווירטשאַפט-לעכע פאראייניקונג וועט אייראָפּע הרוב ווערן דורך מלחמות אָדער רעוואָלוציעס.

*

נאָכן אַטענטאַט אויפן דייטשן רייכסטאַג האָט עקספּלאָדירט א באָמבע אין רעגירונגס-הויז פונם לינעבורגער קרייז. אין ביידע פאַלן איז נאָך נישט אויסגעפאָרשט ווער ס'זענען די שולדיקע.

*

די אנקעטע וועגן די געשעענישן אין לופּעני איז נאָך אַליין נישט פאַרענדיקט. די ס. ד. עקזעקוטיווע האָט אין איר לעצטער זיצונג אָנגענומען א רעזאָלוציע וועגן די מוראדיקע צושטאַנדן אין וועלכע ס'לעבן די ארבעטער.

*

אין צוזאַמענהאַנג מיטן 5-יאָריקן יובילעי „קאָמזעט" איז פארעפנטלעכט געוואָרן א באריכט פאר דער צייט פון א פינף-יעריקער ארבעט. ס'זענען קאָלאָניזירט געוואָרן אין משך פון דעם פעריאָד 23.000 משפחות.

*

די זאַמעל-אַקציע אין פּוילן פאר די געליטענע אין א"י האָט אויפגעוויזן גרויסע דערפאָלגן. אין די טויזנטער זלאָטים ווערן טעגלעך געשפענדעט פון פריוואַטע, יחידים, אָרגאַניזאַציעס און קהלות.

*

די סיטואַציע אין א"י האָט זיך באַרויקט. די מאכט פּלאַנט צוריקצוציען א טייל פונם מיליטער. לויט א פאראָרדנונג פון דער רעגירונג ווערן רעגיסטרירט די שאָדענס. אָנהויב פון דער וואָך זענען נאָך געווען צו פארצייכענען קליינע אינצידענטן.

*

נאָטיצן

משה מענדעלזאָן.

צו זיין 200-טן געבורטסטאָג.

דעם 6-טן סעפּטעמבער זענען עס געוואָרן 200 יאָר זייט ס'איז געבוירן געוואָרן אין דעסוי, משה מענדעלזאָן — א באַדייטנדער איבערזעצער פון תנ"ך, א פילאָזאָף און דייטשער שריפטשטעלער, אן אינ-טימער פריינט פונם גרויסן דיכטער לעסינג מיט וועמען ער האָט אינאיינעם ארויסגעגעבן די בריף וועגן נייעסטער דייטשער ליטעראַטור. די פייערונגען אין דייטשלאַנד סיי מצד פון יידישע אָרגאַניזאַציעס און דער יידישער וויסנשאַפט ווי אויך מצד דער דייטשער ליטעראַטור און פילאָזאָפיע זענען געווען זער אימ-פּאָזאַנטע. די ענציקלאָפּעדיא יודאַיקא האָט ארויס-געגעבן א בוך געווידמעט דעם מחבר פונם „ביאור" אין וועלכן ס'ווערט אָפּגעשאַצט זיין פילאָזאָפיע, זיין ווירקן פארן יידנטום, זיין לעבן און אַנטוויקלונג.

וואָס מענדעלזאָן באַטייט פאר אונז היינט כאַראַק-טעריזירט זער גוט אַרטור זאַקהיים אין זיין: „דער יידישער עלעמענט אין דער וועלט-ליטעראַטור". נאָכדעם ווי ער איז „אומגעהויער" איבערגעשאַצט געוואָרן און אויף איין מדרגה אוועקגעשטעלט מיטן רמב"ם און פון א סך אפילו מיט משה בן עמרם האָט מען אים דעצידירט אונטערגעשאַצט. ער איז פאר-אַנטוואָרטלעך געמאכט געוואָרן פאר דער גאַנצער אומערלעכער אסימילאַציע אין דייטשלאַנד און ערגיץ אַנדערש. מ'האָט אין אים נאָר געזען א ראַפינירטן גערמאַניזאַטאָר פון זיין משפּחה און פון די יידן. לאָמיר אָבער גערעכט זיין. אַן אַנדערער וועג, ווי דער דייטשער איז דעמולט נישט פאַראַן געווען.

איידער דאָס יידישע לשון האָט געפונען זיין נשמה און איז געוואָרן צון א פּראָכטבאַרער ליטע-ראַטור-שפּראַך, האָט עס געמוזט דורכגיין דאָס מעדיום פון דייטשער שפּראַך. אָן דער אינטענזיווער גערמאַניזאַציע פון די דייטשע יידן וואָלטן מיר נישט געהאַט קיין היינע און קיין בערנע, לאַסאַל און נישט מאַרקס. קיין ראַטענוי און קיין לאַנדויער און אפילו נישט קיין הערצל. אפשר וואָלטן זיך די אַלע ענער-גיעס אויף אַן אַנדערן אופן געזוכט א וועג. זיכער איז עס אָבער נישט. ס'וואָלט זיך געפונען אַן אַנדערער פירער פאר דער גערמאַניזאַציע. מיר באַטראַכטן מענדעלזאָן אלס א נויטיקן און סימפּאַטישן פאַקט. זיין „פעדאָן" איז בלי שום ספק א שאַרמאַנטער, עלעגאַנטער און פּאָפּולער-פילאָזאָפישער בוך, פיינע דייטשע פּראָזא איבערזעצט אין אַלע לשונות פון אייראָפּא. זיין תנ"ך-איבערזעצונג איז א ליטעראַרישע טאַט פון ערשטער באַדייטונג. גאַנץ אומגערעכט זענען אָבער נישט געווען דער פּראַגער רב יחזקאל לאַנדוי און דער האַמבורגער רפאל קאָהן, וועלכע זענען ארויסגעטרעטן קעגן „ביאור". כאָטש מענדעלזאָן האָט אפילו נישט געליינט שפּינאָזאַס ביבל-קריטיק און שוין נישט די קריסטלעכע מפרשים אָדער וואַלטער. — נעבן דער סעפּטואַגינטאַ און דער מאַראַנען-איבערזעצונג פון תנ"ך וועט דער ביאור פארנעמען א חשובן אָרט."

— —

טעאַטער

דוד זיידערמאַן און חנה לערנער צו זייערע גאַסטשפּילן אין פּאַווילאָן-טעאַטער.

זיצן זיך אַמעריקאַנער „פּיעסע-פאַבריקאַנטן" ביי זייערע מאַשינדלעך, קוועטשן מיט די קנעפּלעך און נאָך אַזויפיל און אַזויפיל קוועטש קומט ארויס: אָדער א מעלאָדראַמע מיט געוויין, אָדער א דראַמע מיט געזאַנג און טענץ, אָדער א טרויעריקע אָפּערעטקע און א מאָל אויך א לוסטיקע טראַגעדיע. דאַסמאָל האָט איינער פון די פאַבריקאַנטן מיטן נאָמען רומשינסקי געוואָלט — וויזט אויס — דערלאַנגען קאָנקו-רעניץ זיינע קאָלעגן-פאַבריקאַנטן און האָט פאַבריצירט א פּיעסע, אָווינס און אַזעלכס, נישט געזשאַלעוועט קיין פּעטס, נישט געזשאַלעוועט קיין פארבראָכעכטס, מיט וואָס מ'וויל הערן און געדענקען האָט ער די פּיעסע באַשמאָלצן און ארויסגעקומען איז אַליין: אי אָפּערעטע, אי מעלאָדראַמע, ס'האָט אים אַליין אויסגעוויזן צו מאָגער, האָט ער נאָך אריינגעכמאַליעט עטלעכע אמת האַרציקע פאָלקס-לידעלעך, אינטאָנירט פון סעקונדאַ מיט גוט צוגעפּאַסטער לייכטער מוזיק, א נאָמען געגעבן: „א נאַכט פון ליבע" און ארויסגעלאָזט אויפן מאַרק.

וואָס פון דעם פאַרזעעניש וואָלט ארויסגעקומען ביי א דורכשניטלעך אָפּערעטן- אָדער מעלאָדראַמען-אַנסאַמבל, קאָן איך מיר ביי מיין בעסטן ווילן נישט פאָרשטעלן. דוד זיידערמאַן און חנה לערנער האָבן — ביי דער הילף פון עטלעכע פעאיקע אַרטיסטן — דערוויזן, אז זיי קאָנען געבן א תיקון אפילו אַזא נע-מויזעכץ ווי רומשינסקיס „א נאַכט פון ליבע". ס'גענוג צו הערן איין קופּלעט די טעמפּערעמענטפולע חנה לערנער זינגען, ווי שטיפעריש לעבעדיק און דאַביי צאַרט און הויפּטזעכלעך נישט וואַלגאַר זי מאַכט עס, אז מ'זאָל זיך פארגעסן און מיינען אז מ'הערט טעאַטער.

בכלל פאַרמאָגט חנה לערנער פיינע מימיק, גראַ-ציע, אָט פארשיימט זי זיך מיידליש נאַאיוו, און אָט איז זי א „מויד א ברען", אז די בינע-ברעטער ברענען אונטער איר.

אַן אַנדערער זשאַנר איז דוד זיידערמאַן, ער מיט דער אָפּערעטע — וואָלט איך געזאָגט — סערן זיך וואָס ווייניק אָן, ער פאַרמאָגט פיין שפּיל אָבער פארן דראַמע. ער האָט א פיינעם לירישן טענאָר, און אויב עמיצער וויל הנאה האָבן פונם יידישן ליד, וואָס ווערט געזונגען מיט געפיל, חן און פארשטענדניש, זאָל גיין הערן זיידערמאַנען זינגען. דאָ שווימט אויף די פראַגע: פאַרוואָס האָבן מיר נאָך נישט קיין אָפּער? באמת א שאָד, אז אַזא טאַלענטירטער אַרטיסט גע-בענטשט מיט אַזא שטים ווי זיידערמאַן זאָל דאַרפן אָפּרעכטן גלות אין דער וואָלוולער אָפּערעטקע.

יאַקובאָוויטש ווי דער פאַרטנער פון פרוי לערנער איז וואויל, אָבער אין דער דראַמע איז ער היימישער. פרל. טאַטינאַ באַמיט זיך מיטצוהאַלטן. אויך די איבעריקע פונם אַנסאַמבל: פר. פּאַכלער, וואָלפּזאָן נכומאָוויטש א. א. זאָלן דערמאָנט ווערן צום גוטן.

אין דער רעזשי האָט זיך געלאָזט דערקענען זיידערמאַנס געניטקייט, הגם ס'ער איינפאַל מיט פּראַ-לאָג אפילו פּרימיטיוו, אָבער שיין אויסגעפירט. אַש, וועלכער האָט דאַסמאָל נישט מיטגעשפּילט, האָט זיך דערפאַר באַוויזן מיט זיינע פעאיקייטן אויך אויף אַן אַנדער געביט. די פון אים געמאָלענע דעקאָראַציעס זענען גאַנץ נישט-קשה-דיק.

א יישר-כח דעם נישט-מידווערנדיקן ר' יש פאַרן איצטיקן סעזאָן.

טישע וואָהל.

——

A. טווערסקי.

א. טווערסקי.

א פּייערל אין סטעפּ.

הוידעט זיך באַנאַכט א פּייערל אין בלינדן סטעפּ:
אפשר דאָרף, א גוי, א שיקסע מיט צעקעמטע צעפּ.

דרימלען ווערבעס, סקירדעס און דער פייכטער
[אוטשערעט —
נאַכט האָט זיי מיט פּראָשיקן באַווייבן-זיך געבעט.

פעלד איז אומגעהויער ברייט און ווישט אָפּ יעדן שליאַך —
אונטער ווייטן מהלך שטייט א קוימען מיט א דאַך...

דא די השכות, אויסגעמישט מיט הימל רינט און רינט.
פּלאָנטערט זיך מיט האָר פון קאָפּ און אויפגעוועקטער
[ווינט.

טוט א שטערן אין דער הויך א רייס זיך אָפּ און פאַלט —
עמעצנס א בליק פארשלינגען פעלדער, אָדער וואַלד.

ציט מען טרוקענעם טאַבאַק מיט רייפּטלעך רויטן רויך —
די נאַכט גייט אויבעט אום און האָט איר נאָענטקייט אויך.

מיר זיינען שוואַרץ באַהעפּט און שטרעקעס זענען גרויס —
עס הוידעט זיך א פּייערל אין סטעפּ און לעשט זיך אויס...

טויזנט יאָר וואָלטן צו ווייניק געווען.

אין בערלין איז אַנומעלט פאָרגעקומען א משפּט קעגן א פאָסט-אַנגעשטעלטן, וועלכער האָט געמאַכט א שאָדן דער דייטשער פאָסט אויף פינף מאַרק פיפציק פעניג, ד. ה. אַן ערך 220 ליי! כאָטש דער פאַרטיידיקער האָט נאָכגעוויזן, אז וועגן אַזאַ קליניקייט איז גענוג צו שטעלן דעם באַשולדיקטן נאָר פאר א דיסציפּלין-קאָמיסיע, זענען די ריכטער געווען אזוי האַרט און געגעבן די העכסטע שטראָף פאַרן שעדיקן דעם פּרעסטיש פון דער דייטשער פּאָסט פאַרן נישט דערפילן די פליכט און דער אַנגעקלאָגטער האָט באַקומען א יאָר אַרעסט!

ליינענדיק דאָס, האָב איך זיך געטראַכט ווי גוט וואָלט עס געווען ווען די בערלינער ריכטער קענען מאַכן א טורנע איבער די גרעסערע אַדמיניסטראַציע-צענטערן אין רומעניע. ווען זיי זאָלן קענען משפּטן איבער אַלע וואָס שעדיקן אונזערע באַנען, אונזער פּאָסט, וואָס באַגאַנבענען אונזערע שטייערעמטער און פארשווענדן אונזערע עפנטלעכע פארמעגנס. ווי שען וואָלט עס געווען, ווען מ'גיט פאר יעדע הונדערט טויזנט ליי, וואָס פארשווינדן פון דער מלוכה-קאַסע נאָר איין חודש אַרעסט. אָבער אויך אין דעם פאַל וואָלטן מיר געמוזט האָבן באַאַמטן מיט מתושלח יאָרן, זיי זאָלן קענען אָפּזיצן די שטראָפן. ווייל אָט מעלדעט מען פון א גנבה וואָס גייט איבער די צוויי הונדערט מיליאָנען און אָט ווידער פון א צווייטער, ס'גנב'עט ווער עס קען און ווי מ'קען נאָר — און געשטראָפט ווערט קיינער נישט. אַן אָרימער דייטש אָבער וועלכער האָט געטון אַזאַ קליניקייט ווי פאַר-לעגן א רעקאָמאַנדירטן בריוו באַקומט א יאָר אַרעסט. דערזעלביקער וואָלט אין רומעניע זיכער אַוואַנסירט און ווער ווייסט ווי גרויס געוואָרן.

——

א נייע קהלה-זשערענטשאַפט.

דער מיניסטער האָט זיך דאָך מישב געווען, אז פאר די ימים-נוראים קאָן אַזאַ קהלה קדושה ווי טשערנאָוויץ נישט בלייבן כצאן בלא רועה און ער האָט איבערגעביטן די זשערענטן אויף א נייעם. אפנים חדשות: דר. גוטהערץ! א הויך זיין מיטגליד-שאַפט אין דער צאַראַניסטישער פּאַרטיי איז וועגן אים נאָר נישט באַקאַנט. ער באַקומט אלס בייראַט צען פאַרטרויענסמענער פון די גרעסערע פּאַרטייען וועלכע האָבן זיך באַטייליקט ביי די לעצטע קהלה-וואַלן. מיר ווילן האָפן, אז דער בייראַט וועט זיך נישט צוקלעבן צו די בענקלעך און דורכפירן ווי צום גיכסטן זיין אויפגאַבע: נייע וואַלן!

——

ייד. שולפאַריין פאַר בוקאָווינע
אין טשערנאָוויץ.

היינטיקע וואָך קומט אַהער דער באַוואוסטער שריפט-שטעלער

יואל מאַסטבוים

און וועט ארויסטרעטן אין א ריי שטעט מיט פאָלגנ-דיקע לעקציעס:

1. דער משפּט איבער דער מאָדער-נער פרוי

טעזן: א. ראַפינירטע ליבע און צניעות;
ב. ווענוס און שולמית;
ג. די פרוי אין דער יידישער ליטעראַטור;
ד. מאָדערנע יוגנט און מאָדערנע ליבע;
ה. רעציטאַציעס פון אייגענע ווערק.

2. מאַסטבוים-אָוונט

פאָרלעזונגען פון אייגענע ווערק.

3. מאַן און פרוי, ווער איז גערעכט?

אינסטיטוציעס וואָס ווילן איינאָרדנען א לעקציע מיט ה' מאַסטבוים, ווערן געבעטן, זיך ווענדן צום ייד. שולפאַריין אויף פאָלגנדיקן אדרעס:

Soc. Şcoala evrească
Cernăuţi, str. Lascar Luţia (Heineg. 3/II).

מינעראַל-וואַסער
גאַראַנטירט פריש

1 פלאַש בילינער זויערברון	54 ליי
1 פלאַש עמזער קרענכען	58 ליי
1 פלאַש פראַנץ-יאָזעף-ביטערוואַסר.	42 ליי
1 פלאַש גיסהיבלער זויערברון	45 ליי
1 פלאַש הוניאַדי יאַנאָש-ביטער	40 ליי
1 פלאַש קאַרלסבאַדער מילברון	52 ליי
1 פלאַש קאַרלסבאַדער שפּרודל	52 ליי
1 פלאַש מאַריענבאַדער קרייצברון	54 ליי
1 פלאַש אָבערסאַלצער	54 ליי
1 פלאַש וויקי טשעלעסטינע	40 ליי
1 פּאַיאַנאַ נעגרי (אָן א פלאַש)	14 ליי

קוועלנפּראָדוקטן און זאַלץ פאַר בעדער קויפט מען אַם ביליקסטן נאָר ביי

שעכטער & שוואַרץ
פּיאַצאַ אוניריי (רינגפּלאַץ) 1 — פּרימאַריא

באפעלקערונגס-פראבלעמען

IV.

קריזיס אין צוזאמענלעבן צווישן מאן און ווייב.

די עקאנאמישע צושטאנדן, די קלאסן-צעטיילונג און די באזיק-פארהעלטנישן זענען משפיע אויף די באציונגען פון די געשלעכטער. פון די ווירטשאפטלעכע פארהעלטנישן איז עס אויך אפהענגיק צי מ'האט יונג חתונה, צי די פרוי ווערט אן ארבעטס-חיה, א קינדער-מאשין אדער א דאמע, צי די טאכטער ווערט ערצויגן צו אן ערנסטן מענטש, א הויז-פרייליין אדער א טאק. ענדערונגען פון די עקאנאמישע יסודות און א באשטימטער צייט ברענגען מיט זיך ענדערונגען אין דעם צוזאמענלעבן פון מאן און ווייב און אין דער סעקסואל-מאראל. דעמולט הערן זיך אזוינע רייד ווי: נישטא מער די צייטן מיט אנשטענדיקע, גוטע זיטן, אזא ירידה אין דער מאראל... און ענליכעס.

דער יסוד פון אונזער היינטיקער קולטור איז דער פריוואט-אייגנטום. די מאנאגאמיע איז א קינד פון אט דעם געזעלשאפטס-סדר. מארגאן ווייזט נאך אין זיין „געשיכטע פון דער אנטוויקלונג פון דער פאמיליע", אז די מאנאגאמיע איז אנטשטאנען א דאנק דעם באשטרעבן פון די מאנסבילן איבערצולאזן דאס אנגעזאמעלטע פארמעגן צו לעגיטימע יורשים. ס'איז באוויסט, אז מ'האט געפאדערט נאר פון די פרויען זיי זאלן לעבן מיט איין מאן כדי מ'זאל וויסן פון וועמען ס'שטאמען אפ די קינדער. די מאנסבילן האבן אבער צו יעדער צייט געפירט א פאליגאם לעבן. די געזעצן, וועלכע זענען געמאכט געווארן פון מענער האבן תמיד פארטיידיקט זייערע אינטערעסן און הארט געשטראפט יעדע פרוי וועלכע איז אומטריי געווארן איר מאן. באזונדערס באַרבארישע שטראפן האבן געהאט די פארצייטיקע יידן.

די געשיכטע פון דער מענטשהייט קען נישט קיין אייביקע זיטליכע געזעצן, יעדער פעריאד האט זיך זיינע זיטליכע ווערטן און מאסן. ווי די שפראך, קונסט, רעכט און מאדע ענדערן זיך אין משך פון דער צייט אזוי אויך די געשלעכטס-מאראל. דער קולטור-היסטאריקער פרידעלל ווייזט נאך אז יעדער פעריאד איז אין זיין תוך „נישט-זיטלעך" אפט איז די „נישט-זיטלעכקייט" א העכערע מדרגה פון זיטליכקייט... ס'איז דערפאר אבסורד צו רעדן, אז אונזער צייט איז פארדארבן. ווי אזוי איז דען געווען אמאל? אין מיטלעלטער זענען אין דייטשלאנד פאראן געווען בעדער ווו מענער און פרויען האבן זיך נאקעט געבאדן אינאיינעם און א פובליקום האט פון א גאלערי צוגעקוקט, א שפרוך איז עס דעמולט געווען! „פאר עקרות איז דאס באד דאס בעסטע, העלפט נישט די מקוה אזוי טון עס די געסט!"

ווו ליגט אבער דער מקור פונם היינטיקן „עהע-קריזיס"? איז די היינטיקע עהע ארגער ווי די אמאליקע.

איינע פון די הויפטסבות איז צו געפונען אין דער עמאנציפאציע פון דער פרוי. די ווירטשאפטלעכע איבערקערענישן האבן מיט זיך געבראכט, אז די פרוי באטראכט היינט אנדערש איר ראל אין דער פאמיליע ווי אמאל. זי וויל נישט מער זיין מוטער און פרוי נאר פארלאנגט פאר זיך גלייכע רעכט אלס לעבנס-חבר פונם מאן. פריער האט זיך אפילו די געבילדעטע פרוי באנוגנט מיט א שיין פון טעטיקייט ארום דער קונסט אדער וויסנשאפטן. די אחריות-פולע פרוי פון היינט פאדערט פאר זיך די זעלבע רעכט און דיזעלבע ערנסטע טעטיקייט ווי ס'האט זי דער מאן.

און כאטש מ'רעדט פון „עהע-קריזיסן" איז די סטאטיסטיק פון די חתונות נישט קלענער געווארן. מ'האט נישט ווייניקער חתונה ווי אמאל, יעדער האפט, אז זיין גורל נאך דער חתונה וועט זיין א בעסערער, ווי דער פון זיין באקענטן... די חתונות פון דעם רייכן שטאנד זענען אבער באדייטענד קלענער ווי ביי די ארימע לייט. דער ווירטשאפטס-פאליטיקער ברענטאנא, באהויפטעט, אז דאס נעמט זיך דערפון וואס אין די קרייזן מאכט זיך ברייט די תאוה און די תענוגים, ס'מוז באמערקט ווערן, אז גראד פאר די קאפיטאליסן איז די פרוי א יניקה פון א סך הכנסות.

ס'וואלט אבער געווען אן אומגערעכטיקייט נאר צו באשולדיקן דעם מאן פאר די קריזנהאפטע פארהעלטנישן אין דער היינטיקער פאמיליע. די פרוי פון

דער בורזשואזי פירט א לעבן פון גאר נישט טון און לוקסוס. א הויז איר גוף און די „געזעלשאפטלעכע התחיבותן" האט זי גאר נישט אין זין. בערנארד שאו לאכט דערפון אפ באמערקנדיק, אז יעדעס דינסטמעדל, וועמען מ'וואלט איבערגעגעבן אזא משא פון התחיבותן וואלט פארלאזט די ארבעט...

דאס גט'ן זיך איז געווארן אן אפטע דערשיינונג באזונדערס אין אמעריקע, ווו מ'גט זיך אכט מאל אזוי פיל ווי אין דייטשלאנד און 50 מאל אזוי פיל ווי אין פרומען ענגלאנד, דארט איז די צאל פון די גט'ן די קלענסטע. אין סאוויעט-רוסלאנד איז נישט נויטיק אפילו זיך פארמעל צו גטן. מ'מעג פארענגיסטרירן א גט, אבער מ'מוז נישט. און „צעמענט" דערציילט גלאטקאוו, אז א חתונה איז נישט מער ווי א בשותפות אונטערברויט שפעט אין דער נאכט און א פאר שעה שלאף אינאיינעם... ווען דער מאן אדער די פרוי דערפילן פלוצים, אויף א פארזאמלונג אדער אויף א שפאציר, אז זיי טויגן נישט מער פאר אנאנד, אזוי צעגייט מען זיך.

אין אמעריקע זענען די משפחה-פארהעלטנישן זער טרויריקע. דיביידע געשלעכטער באשולדיקן דערפאר זיך קעגנזייטיק, אבער אביעקטיווע באאבאכטער האבן פעסטגעשטעלט, אז די פרוי איבערטרייבט דעם פרינציפ פון עמאנציפאציע און מאכט זיך לעכערלעך. אויפן ארט פון גלייכבארעכטיגונג ווערט געפאדערט אליינהערשאפט. דער גרויסער דיכטער וואַפּערמאן, דערציילט אז אמעריקע איז היינט גאנץ באהערשט פון דער פרוי און דאס עפנטלעכע לעבן איז צון איר צוגעפאסט. אזוי דערציילט אויך אן אנדערער קענער פונם אמעריקאנישן לעבן, אז די פרוי נעמט נישט ריקזיכט פארן גליק פונם מאן, פון די קינדער פון איר פ מיליען-לעבן אבי צו דערגרייכן אירע עגאאיסטישע צילן, אפילו מיט אונמאראלישע מיטלן. די פרוי אין אמעריקע איז אויך דייעניקע פון וועלכע ס'קומען 68 פראצענט פון אלע גטן, פון מענער — נאר 32 פראצענט.

ס'ווערן דארט געגרינדעט אנטי-אלימענטע-קלובס נישט צוליב א קעגנערשאפט צו די פרויען, נאר כדי זיך צו שיצן פאר עקספלאטאציע דורך די פרויען, וועלכע ספעקולירן ארויסצובאקומען געלדער פונם מאן און צו מאכן א לעבן אן אים. מ'טאר דערביי אויך נישט פארגעסן אז א סך מענער פארלאזן זייערע פרויען און קינדער און אז די פארלאזטע ארבעטן און מארטערן זיך שווער און ביטער כדי זיך צו דערהאלטן.

אפילו אין כינע וואקסט די צאל פון גטן, די פרויען, וועלכע האבן דורך טויזנטער יארן נישט געהאט קיין שום רעכט, האבן איצט באקומען זעלבסטבאוווּסטזיין און ס'איז כאראקטעריסטיש, אז זיי פאדערן א גט ווייל די כאראקטערן פאסן נישט צונאנד.

אפט הערט מען, אז די פרוי האט נישט מער קיין נטיה צו דער ארבעט אין דער היים. מ'טאר איר דאס נישט פאראיבל נעמען. די אינדוסטריאליזירונג האט געמאכט אן איבערקערעניש אין משפחה-לעבן און אין קולטורעלן. א נייע ווירטשאפטלעכע ארדנונג גרייט זיך צו און וועט אויך ארויסברענגען א נייע פארם פון צוזאמענלעבן צווישן מאן און ווייב און פון דער פאמיליע. דערווייל אבער לאזט זיך די משפחה נישט באזייטיקן און מיט עפעס אנדערש אויספילן, די יוגנט מוז דערצויגן ווערן אין גייסט פון אחריות צו זיך און צו זיין זווג. לייכטזיניקע גט'ן ברענגען צרות און ליידן פאר ביידע טיילן און אויך פאר די קינדער. יינגווארג, וואס ווערט דערצויגן אין א סביבה פון שנאה און פאראכטונג צווישן טאטע און מאמע, בלייבן תמיד פארקריפעלט.

אין א סך שטעט פונם מערב זענען פאראן שטעלן, ווו מ'ווערט באראטן פארן חתונה-האבן, כדי צו פארמיידן אומגליקלעכע חתונות. מ'באמיט זיך צו באשטימען צי די קאנדידאטן פאסן צונאנד. מ'האט אפילו שוין פארגעשלאגן איינצופירן חתונית אויף א צייט, אויף אויסצופרוון זיך. אויך אין טשערנאוויץ האט פראפ. אורבאנטשיטש דערפון גערעדט. ס'איז אן אלטער מנהג, וועלכער עקזיסטירט נאך אין א סך קעגנטן פון די אלפען אז די מיידלעך שענקען אייניקע נעכט פאר זייערע חתנים אדער פריינט פאר דער חתונה, כדי זיך צו איבערצייגן פון זייערע קוואליטעטן.

איך חזר איבער: אין א נייעם ווירטשאפטס-סדר וועט זיין א נייע פאדם פארן צוזאמענלעבן פון מאן און ווייב. דערווייל אבער מוז שוין צוליב די קינדער געפאדערט ווערן א לאנג-יעריק הארמאניש צוזאמענלעבן פון מאן און ווייב און איין פאמיליע.

הײנריך דעלינדיש.

יוסף לערנער.

* * *

ברודער חײַ —
גיב דיין לאפע מיר און וואיע נישט!
איך און די מיט נויט —
קיינער ווארפט דיר קיין קרישקע ברויט
קיין ביין נישט.
וויין נישט!
איך אליין בין אויך נישט זאט
און וואלגער זיך ווי די
אן רו —
אין גריבער אדער אונטער פלויט'ס א ברעט
ארויס די שטעט...
קוק מיך אן!
איך בין אזוי פארצערט
און אויסגעדארט
פון אפרעכטן תעניתים —
ווי א פינגער...
און אויסגיין וועלן מיר ביידע ערגיץ
אויף אן אונטערגאס פון הונגער...

שטעטלעך וואס ה' רויטמאן מיינט, אז זיי זאלן באצאלן די חובות, וואס זיי זענען שולדיק פאר ביכער, אלזא די „אנטוישטע" שטעטלעך זענען נאך היינט שולדיק געלד פאר ביכער דוקא דעם ביכערלאגער פון יידישן שולפאריין.

אבער דאס אליץ פארענטפערט נאך נישט דעם איצטיקן שטילשטאנד פון דער קולטורפעדעראציע, נאר אז ס'פילט זיך איינער אנטוישט און מאכט פארווורפן און שטעמפלט מיט „אינדיפערענטיזם" א. א. וו. פאדערט זיך פון אים, אז ער זאל וויסן, אז די ק.-פ. מאכט איצט דורך א שווערן אידעאלאגישן קאמף און ביי אזוינע אידעאלאגישע קאמפן איז נישט קיין וואונדער, וואס די ארבעט איז אויף א צייט איבערגעריסן געווארן.

צי ווייסט ה' רויטמאן, אז א געוויסער טייל פון זיינע „אנטשטאנענע קרייזלעך" האבן נאר געזאגט „קולטור" און געמיינט האבן זיי „עפעס אנדערש"?

צי ווייסט ער, אז אין די דאזיקע רייען האט א שטיק צייט שולט געווען די מיינונג, אז מאנגערס רעפעראט איבער איבסן און א. שטיינבארגס לעקציע „שיר השירים" זענען „קאנטרע-רעוואלוציאנער" און דער „וויברירנדיק פאטעטישער דיכטער י. שטערנבערג" איז פסול, ווייל ער ארבעט מיט אין די ליטערארישע בלעטער? יא, יא, מיט די ריכטונגען האט די ק.-פ. געהאט צו קעמפן און דאס זענען די סיבות, פארוואס די ארבעט האט הן אין צענטר, הן אויף די ערטער געליטן.

מלך ריוועס. ז.

דעמאקראטיע אלס סיבה פון געבורטן-באגרענעצונג

חשובע רעדאקציע!

ה' ה. דעלינדיש האט אין דריי ארטיקלען זיך באשעפטיקט מיט די באפעלקערונגספראבלעמען פון היינט און באזונדערס זיך אפגעשטעלט אויף דעם ווערק פונם דייטשן פארשער וואלף. דערלויבט מיר צו ווענדן די אויפמערקזאמקייט אויפן סאציאלאג ראס, איינעם פון די באדייטנדסטע אמעריקאנער וויסנשאפטלער אויפן געביט פון געזעלשאפטלעכער פארשונג און אנווייזן זיין מיינונג אין דעם ענין.

ראס ווייזט נאך (אין זיין סאציאלאגישן ווערק „די געזעלשאפט"), אז איינע פון די סיבות פון דער געבורטן-באגרענעצונג איז די דעמאקראטיע. דעם צעפאלן זיך פון די גרענעצן, וואס האבן אמאל אפגעשיידט איין שטאנד פון דעם צווייטן, האט עס געבראכט דערצו, אז די פאזיציע פון יעדן מענטשן איז הויפטזעכלעך אפהענגיק פון אים אליין. די מעגלעכקייט צו „מאכן א לעבן" איז פאר יעדן פרייען און נישט שווער צו דערגרייכן. דאס געיעג נאך דערפאלג' איז נאך קיינמאל נישט געווען אזוי גרויס ווי איצט. קינדער זענען א מניעה אינם קאמף פארן דערפאלג. א גרויסער טייל פון די שטרעבערס היט

א נישט געהאלטענער הספד.

י. מאלער

און אז דער אויבער-הזן מיט זיין כאר האבן זיך נעגארגעלט און כ'האב געמיינט, אז כ'גיי פארביי ערגיץ א טעאטער — וואס האב איך געזאלט זאגן? און אז דער ראבינער, וועלכער האט דיך קיינמאל נישט געזען און נישט געוווּסט פון דיר, האט געשילדערט דיין גאנץ לעבן, פון געבוירן ביז צו דער לעצטער שעה: ארבעט, פליכט פאטער און מענטש ווי ס'טרעפט עס א קארטנווארפער די גאנצע פארגאנגענהייט פאר איין זעקסערל — וואס האב איך געקאנט זאגן? ווען נאר פיר יאר זענען מיר אינאיינעם געווען, און האב נאר פון דיין געלעכטער און פון די אויגן געוווּסט אז דו ביזט א גרויס קינד! און ווען אלע האבן געוויינט, יעדער אויף זיינע צרות, יעדער אויף אייגענע נישט דערפילטע האפנונגען און ס'האט זיך געדאכט, אז זיי וויינען נאך דיר, וואס האב איך געזאלט זאגן? און אז פון דער חאנד אקענן האט די גאנצע צייט מיר געשפרונגען אין די אויגן: א מענטש, אז ער לעבט איין יאר אדער טויזנט יאר איז גלייך ווי ער וואלט נ'שט געווען — און אז איך האב געזען דיין יתום, א קאפיע פון דיר, און געפילט, אז אליץ דאס וואס ס'קומט פאר איז נישט מער ווי שאטן-שפיל און ס'איז באמת נישט קיין הלוק צי איין יאר צי טויזנט, וואס איז געווען צו זאגן? אין ווען מ'האט שוין געהייליקט און געגרויסט זיין ליבן נאמען און ס'זענען געפאלן די גהודעס ערד אויפן ארון און דער גרעסטער טייל פון די פריינט האבן זיך שוין געשאקלט אויף די פיאקערס אין שטאדט אריין צו די געוויינלעכע באשעפטיקונגען, וואס איז געווען צו זאגן?

סופר.

בריוו צו די „טש. בל."

נישט באהאוונט.

חשובע רעדאקציע!

ווי א לײנער פון אייער צייטונג און א מיטגליד פון דער קולטור-ליגע אין אונזער שטעטל, געפון איך פאר נויטיק צו מאכן א פאר באמערקונגען צום בריוו „האפנונג און אנטוישונג" אין „טש. בל." נום. 17.

ווען דער בריוושרייבער רעדט פון אנטוישונג בין איך מיט אים מסכים, אבער ווען ער וויל געפונען די סיבות פון דער אנטוישונג, ווערט ער געשטרויכלט דורך נישט באהאוונטקייט אין פאלשן אויספיר. ערשטענס איז ער מכבד דעם „בונד" מיט כהן, בשעת אין די שטעטלעך וואס דער בריוושרייבער רויטמאן מיינט, האט דער „בונד" קיינמאל קיין שום קרייזן געהאט און האט אויך היינט נישט. דעם קלענסטן שייכות מיט די אנשטאנענע "לעזערקרייזלעך" און בכן האבן זיי אויפן „בונד" אויך נישט געהאט קיין שום האפנונג.

ווייטער, קולטורפעדעראציע און שולפאריין האבן באדארפט זיין אימפולסיווע פאקטארן פון ייד. קולטור. איך זאג, אז זיי זענען עס געווען, ווארום ווער זענען די אלע קולטורליגעס אין די פון רויטמאן געמיינטע שטעטלאך, ווען נישט פון דער קולטור-פעדעראציע געשאפענע?

דער מחבר פונם בריוו פרעגט ווייטער ווו די שולן און ביבליאטעקן זענען, ס'זענען געווען פון דער קולטור-פעדעראציע געשאפענע שולן און קינדערגערטנער, נאר דאס בארימטע אנגלעסקו-געזעץ האט די אלע שילאנשטאלטן פארמאכט, און ביבליאטעקן זענען נאך היינט אויך דא און צום גרעסטן טייל פון דער קולטור-פעדעראציע אויפגעבויטע, כאראקטעריסטיש, אז ס'קומען נאך היינט אן צירקולארבריוו פון טשערנאוויצער שולפאריין, אין וועלכע ער בעט די

יוועלן און זייגערס בוכהאלץ, נאר רינגפלאץ 6
29 יאר דאס פארטרויען פון די קונים.

זיך דערפאַר פאַר א פריהער התונה און פאַר צאָל־רייכע קינדער. אבער אויך די אידעאַליסטן, וועלכע דענקען נאָר פאַר זייערע קינדער, היטן זיך צו האָבן מער קליינוואַרג, וויפיל זיי זענען בכח צו דערהאַלטן.

דורכן פאַרשווינדן פון דער טראַדיציע וואַקסן אַליץ מער אונזערע עקאָנאָמישע באַדערפענישן. די מענטשן ווילן נישט פאַרבלייבן ביים לעבנס־שטייגער פון זייער שטאַנד אָדער קלאַס, און דאַס, וואָס ס׳איז פריהער נאָר געווען א פּריווילעג פון דעם העכערן קלאַס קאָן יעדער היינט דערגרייכן. רעקלאַמע, אויס־שטעלונגס־וויטרינעס, מאָדע און דער קאָנזום, וועל־כער וואַרפט זיך אין די אויגן פאַרשפּרייטן א תשוקה נאָך לוקסוס, אין וועלכן ס׳האָבן פריער נאָר געלעבט די רייכע, אויך ביי די גרויסע מאַסן אָן מיטלען, און זיי זוכן דאָס צו דערגרייכן באַגרעניצנדיק זייער פאַרמערונג.

מאַלטוס האָט אפילו נישט געחלומט פון די אַנטוויקלונגען און אויך נישט פונם גרויסן פּראָגרעס, וועלכן ס׳האָט געמאַכט די פ ר ו ע ן־ב א ו ו ע ג ו נ ג. דער מוטער קומט דאָס קינד אָן פיל שווערער און טייערער ווי דעם פאָטער. אַזוי לאַנג אבער די פרוי איז געווען א מינדערווערטיג באַשעפעניש, האָט עס קיינעם נישט געאַרט. אבער די גרויסע באַוועגונג פון די לעצטע זיבציק יאָר האָט צעריסן די קייטן פון דער פרויס נשמה און פאַרבעסערט איר פּאָזיציע אין דער עהע און אין דער געזעלשאַפט. דער מאַן האָט היינט מער פאַרשטענדניש פאַר די געבורטשמערצן פון דער פרוי ווי אַמאָל.

די פאַרשפּרייטונג פון די פּרעווענטיוו־מיטלען, א דאַנק זייער מאָדערנער רעקלאַמע האָט עס געבראַכט מיט זיך, אַז די געבורטן־באַגרענעצונג וואַקסט פון טאָג צו טאָג אויך אין די קרייזן, וועלכע זענען ערשט נעכטן געווען אומבאַרירט פון איר.

דער אידעאַל פון דער מאָדערנער מאַנאָגאַמער פאַמיליע איז די פאַמיליע פון דריי־קינדער — וועלכע קומען צו דער וועלט אין דיסטאַנצן פון פיר צו פיר יאָר — שוינענדיק אַזוי דעם געזונט־צושטאַנד פון דער פרוי און די מעגלעכקייט פון איר פאַרבלייבן ביי א באַרוף.

דר. י. ש ט י ן, בוקי

געגרינדעט אין יאָר 1899.

די

טיפּאָגראַפיע מ. עבנער

טשערנאָוויץ, הויפּשטראַס 8

ליפערט פּראָמפּט און ביליק כלערליי דרוק־סאָרטן, צייטונגען, בראָשורן, בריפן און קוווערטס, מעמאָראַנדן אַפישן, עטצ. עטצ.

שטאַמפּיליען ־ ערצייגונג.

זעץ־מאַשין־ און סטערעאָטיפּ־באַטריב.

צו אונזערע אבאָנענטן!

מיר בעטן אונזערע השובע אבאָנענטן, וועלכע האָבן אינאיינעם מיטן פריערדיקן נומער באַקומען א פּאָסט־מאַנדאַט, אַז זיי זאָלן זיך באַנוצן מיט די מאַנדאַטן און אונז שיקן דעם אבאָנעמענט־אָפּצאָל!

ס׳איז איבריק אָנצוווייזן, ווי שווער ס׳קעמפט אַן אומאָפּהענגיקע יידישע צייטונג פאַר איר קיום. און די זעכצן וואָכן זייט איר דערשיינען, האָבן מיר זיך באַמיט צו זיין א טריבונע פאַרן פרייעם יידישן וואָרט, און פאַר אַלגעמיינע קולטור־אידעען. די צו־שטימונג וועלכע מיר האָבן באַקומען פון אַלע קענטן פונם לאַנד איז דער בעסטער באַווייז, אַז מיר דערפילן אונזער שליחות מיט ערנסט. נאָך א סך איופגאַבן מוז פון אונז רעאַליזירט ווערן. די „טשערנאָוויצער בלעטער" מוזן פאַרברייטערט ווערן. א ל י־ט ע ר א ר י ש ע א ו ן ו י ס נ ש א פ ט ל ע כ ע ב י י־ל א ג ע מוז זיין אונזער נ י כ ס ט ע ר א ו י פ ט ו, און מיר מוזן שאַפן א פאַרבינדונג מיט די יידיש־שאַפנדיקע צענטרען אין די אַנדערע לענדער.

העלפט אונז דאָס דערגרייכן! יעדער נייער לעזער איז א מאָראַלישע און א מאַטעריעלע שטיצע, איז א ה י ל ף פ א ר א ו נ ז ע ר ע ב א ש ט ר ע ב ו נ ג ע ן!

באַצאָלט אייער אבאָנעמענט און ווערבירט נייע לעזער!

די אַדמיניסטראַציע.

לעקציעס־טור

האַרבסט 1929

פ ו ן ר ע ד א ק צ י ע־ק א ל ע ג י ע א ו ן מ י ט א ר־ב ע ט ע ר פ ו ן ד י „ט ש ע ר נ א ָ ו ו י צ ע ר ב ל ע ט ע ר"

I.

דר. י. ב ע ר נ פ ע ל ד: „פון לשון אשכנז ביז יידיש" די געשיכטע פון דער יידישער שפּראַך און פון דער אַלטער ייד. ליטעראַטור (2 לעקציעס).

ה י י ם נ ע ל ע ר: 1. „די אַנטוויקלונג פון דעם יידישן טעאַטער";
2. א. מ. פ ו ק ס דער דערציילער.

ב. ט ו ט ש י נ ס ק י: 1. „פּראָבלעמען פון דער מאָ־דערנער יידישער ליטעראַטור;
2. „די פרוי פון אונזער בענקשאַפט" (די פרוי אין דער ייד. ליטעראַטור);
3. „וועגן יידישער דיכטונג" (פון א. רייזן ביז מ. קולבאַק);
4. „אַמעריקאַנער יידישע ליטעראַטור"

א. ט ו ו ע ר ס ק י: „טשערניכאָווסקי", „ביאַליק".

א. מ א י א נ ס ל י: 1. „פונם אר״י ביז צום בעש״ט", 2. מ. י. בערדיטשעווסקי.

ש. א. ס ו פ ר: „סאָציאָלאָגיע פונם חסידיזם", „נחמן בראַצלאַווער";

מ. ס ו ר ק ע ס: „אָוונט פון הומאָר". רעציטאַציעס פון די ווערק פון י. ל. פּרץ, שלום עליכם, אַש, נאַדיר, אַנ־סקי, טונקלער, ליב דער לעבעדיקער, טשעכאָוו, מאַרק טווען א.א

י. פ א נ ע ר: „דער הומאָריסטישער עלעמענט אין דער יידישער ליטעראַטור".

נענטערע אינפאָרמאַציעס און רעדאַקציע פון די „טשערנאָוויצער בלעטער".

זייט געזונט!

צוליב מיין אָפּפאָרן קיין ארץ ישראל געזעגן איך מיך אויף דעם וועג מיט אַלע מיינע חברים און פריינט

פ. אַנטאָוויל.

Med. Dr. Konrad Merdler

פאַר פרויענקראַנקהייטן (שפּעצ. קוואַלע דיאַגנאָסטיק און באַהאַנדלונג פון עקרות

אַקאָשאַר און אינערע קראַנקהייטן

רוסישעגאַס נר. 19 (הויז ־־ יאַלאָ׳ עצקי)

1—1, 3—6

פאַרבערייי און כעמ. רייניקונג

„RECORD"

א. גראָס.

טשערנאָוויץ: רוסישעג. 7: ראַטהויזשטר. 25.

רייניקט, פאַרבט אַלצרינג

ספּעציאַל־אָפּטיילונג: הערנהוט־רעפּאַראַטורן

טעכניקום.

שפּעציאַל־שול פאַר טעכניק און אינדוסטר מיט עפנטליכקייטס־רעכט לויט מיניסטעו־באַפעל פונם 9־טן דעצעמבער 1925 נר. 10864 און מיט רעכט אויף איינעריקער דינסט־צייט לויטן אַרטיקל 52 פונם רעקרוטירונגס־געזעץ (באַפעל פונם קריגס־מיניסטער נר.! 25378 פונם 13־טן יולי 1927).

טשערנאָוויץ, איזאָפּעסקוגאַס נר. 3.

A) שפּעציאַל־שול: לערנצייט 6 סעמעסטער (3 יאָר);

א) אָפּטיילונג פאַר מאַשינענבוי;

ב) אָפּטיילונג פאַר עלעקטראָטעכניק;

ג) אָפּטייל׳נג פאַר אינדוסטריע.

B) צוגרייטונגס־קורס: פאַר שילער, וואָס האָבן נישט פאַרענדיקט די אונטערגימנאַזיע.

אויפנאַמס־באַדינגונגען: ס׳ווערן אויפגענומען 1) אבסאָלווענטן פון אַן אינטער־גימנאַזיע; 2) אַב־סאָלווענטן פונם צוגרייטונגס־קורס.

דער למוד ווערט געגעבן פון דיפּלאָמירטע אינ־זשענירן און עקזאַמינירטע פּראָפעסאָרן.

די אבסאָלווענטן פון דער שול באַקומען דיפּ־לאָמען, וועלכע ווערן אַנערקענט פון דער מלוכה און קענען באַקומען לייטנדע שטעלעס.

פאַרשרייבן קען מען זיך טעגלעך צווישן 10 ביז 12 אין ביוראָ פון דירעקציע איזאָפּעסקולגאַס נר. 3. אָנהייב פון די למודים דעם 23־טן סעפּטעמבער.

קאָמעניוס־שול, טשערנאָוויץ. די איינשריי־בונגען פון די שילער און קינדער אין דער פאָלקס־שול און קינדערגאַרטן „קאָמעניוס" קומען פאַר אין דער צייט ביז צום 10־טן סעפּטעמבער אין דער שול־קאַנצעלאַריע נאָכמ. פון 4—6, לאַנדהויזגאַס נר. 3. נענטערע אינפאָרמאַציעס באַקומט מען דאָרט.

ה׳ יצחק גאַרענשטיין

איז מודיע זיינע השובע קונים, אַז ער איז נישט מער אין שותפות מיט ה. פ י ש מ א ן אין דער ליליענגאַס און אַז זיין מאָדערן

פעלץ־געשעפט

געפינט זיך אין דער מוזיקפאַריינסגאַס 7.

ס׳זענען שוין אָנגעקומען ערשטקלאַסיקע לייפּציג־קער ווינטער־סחורות פון דער בעסטער קוואַליטעט און צו די באַקוועמסטע פּרייזן.

:: ווילנער אָפּערעטן־אַנסאַמבל.::

אין פּאַווילאָן־טעאַטער.

אַ נאַכט פון ליבע

היינט און יעדן טאָג

נאָכשפּיל

ווידערמאַן־לערנער.

געוואַלטיקע קוואַנטיטעטן! קאַווע, טיי און קאַקאַאָ

נישט דורכלאָזן די איינמאָליקע געלעגנהייט!

ווערן פאַרקויפט אויסערגעוויינלעך ביליק נאָר במשך פון דער פּראָפּאַגאַנדאַ־וואָך!

נישט דורכלאַזן די איינמאַליקע געלעגנהייט!

רויע קאָפע:

250 גראַם ריאָ־רעגולאַר	30 ליי
250 ״ סאַנטאָס־פּרימאַ	35 ״
250 ״ ציילאָן־פּרימאַ	44 ״
250 ״ פּערל־פּרימאַ	44 ״
250 ״ ציילאָן־ספּעציאַלע	49 ״
250 ״ מאָקאָ־אַראַבישע	55 ״
250 ״ צייליין־פּערל	55 ״
250 ״ מאַראַגאָזיפּ־פּרימאַ	59 ״
250 ״ יאַוואַ־גאָלדפלאָר	60 ״
250 ״ מאַראַגאָזיפּ־ספּעציעלע	69 ״

געברענטע קאָפע:

250 גראַם קאָנסום־מישונג	35 ליי
250 ״ הויזהאַלט־מישונג	49 ״
250 ״ ווינער־מישונג	60 ״
250 ״ האָטעל־מישונג	65 ״
250 ״ מאַראַגאַזיפּ Ia	70 ״
250 ״ ספּעציאַל־מישונג	75 ״

לויזע קאַקאַאָ:

פ״ ־ ־ ־ 90 ליי, 120 ליי.

לויזע טיי:

100 גראַם אַראַנזש־פּעקאָע	26 ליי
100 ״ אינדישע טיי־מישונג	35 ״
100 ״ רוסישע טיי־מישונג	43 ״
100 ״ ציילאָן מיט גאָלדפּיש	48 ״

טיי אין שאַכטלען און פּאַקעטן:

האַרנימאַן, קאָלאָניאַל, מעל־רויז, קיאַכטאַ — זייער ביליק

1 קילאָגראַם ווירפלצוקער	36 ליי
1 ״ קריסטאַלצוקער	33 ״

Schächter & Schwarz, Piața Unirii 1 (Primaria).

Editor şiRedactor răsponsabil: S. A. Soifer.

Tipografie E. M. Ebner, Cernăuţi, str. Regele Ferdinand 8